

The Danish Way of War

Hvad gør Danmark anderledes når det gælder krigsførelse? Indtil for få år siden ville det være svært at besvare det spørgsmål, men det er i dag muligt ved at se på faktorer såsom krigsmål, politisk ledelse, måden krigen bliver ført på og vores brug af allierede at spore sig ind på hvad der gør den danske måde at føre krig på til noget unikt.

Af cand.mag. og ph.d.-studerende Robert Petersen
Publiceret i Militært Tidsskrift, 139. årgang - nr. 3 - oktober 2010

Indledning

Alle lande som fører krig gør det på en bestemt måde. Der kan være sammenfald og lighedspunkter mellem dem, men også store forskelle betinget af eksempelvis den politiske styreform, militære ressourcer, geografi, fjendens beskaffenhed, krigens form, økonomi osv. Indtil 1990 - da korvetten "Olfert Fischer" sejlede afsted til Mellemosten for at være med til at gennemføre en embargo mod

Irak i kølvandet på invasionen af Kuwait - ville det ikke have givet mening at søge efter en særlig "dansk" måde at føre krig på. Det ville i så fald være nødvendigt at gå meget langt tilbage i historien for at finde noget at studere og det var tvivlsomt hvor relevante erfaringerne fra krigen i 1864 eller fra de sporadiske kampe den 9. april 1940 og den 29. august 1943 længere kunne siges at være. Den Kolde Krig var en lang fredsperiode, hvor alle forberedte sig på en krig, som de færreste imidlertid (måske fejlagtig) regnede med den ville komme og det danske Forsvar blev derfor forsømt i specielt de sidste årtier inden Berlin-murens fald. Efter 1990 har Danmark imidlertid ført en såkaldt aktivistisk udenrigspolitik og det har ført til, at danske soldater har været indsat i flere og flere skarpe operationer. I det tidligere Jugoslavien kom danske soldater flere gange under beskydning eller i kamp mellem 1992 og 1995 og det danske Forsvar deltog aktiv i luftkrigen mod Jugoslavien i 1999. Efter 2001 har Danmark næsten konstant haft soldater i krig eller under krigslignende forhold i enten Irak (fra 2003 til 2007) og i Afghanistan (fra 2001 til i dag). Det er med andre ord i dag muligt at tale om "the Danish Way of War", som er speciel for os danskere og som i større eller mindre grad adskiller sig fra andre lande.

En række forbehold må så med det samme tages. Selvom det formelt set er korrekt, at Danmark er krigsførende er det også en sandhed med modifikationer: Vi har eksempelvis soldater i kamp i Afghanistan, men det danske samfund er på ingen væsentlig måde påvirket af hvad der sker i det land. Det har derfor heller ikke været nødvendigt at mobilisere økonomien til krigsforhold eller sende en væsentlig del af den danske ungdom i kamp. Tværtimod er værnepligten blevet kraftig reduceret og for det fleste unge er krig noget der foregår på film eller i computerspil. Krigen i Afghanistan og tidligere i Irak er grundlæggende "små krige", som vi kan vælge til eller vælge fra og det påvirker også den danske måde at føre krig på. Der er en høj grad af idealisme forbundet med at føre oversøiske ekspeditionskrige, men når idealerne støder frontalt ind i virkeligheden vokser desillusionen og selv små skift i opinionen kan derfor være styrende for om Danmark begynder at trække sig ud. Frem for alt ville alle disse forhold formodentlig fungere helt anderledes hvis Danmark stod overfor en reel trussel mod nationens eksistens, som ville kræve en mobilisering af alle samfundskræfter at overvinde. Storbritannien – med det store imperium landet havde indtil 1945 – udkæmpede snesevis af "små krige" i Asien eller Afrika, men de virkelige trusler var, når de europæiske naboer som Frankrig eller Tyskland rejste sig og truede det britiske samfunds fortsatte eksistens. En analyse af "the Danish Way of War" må derfor i sagens natur være fuld af forbehold, da eksempelvis spørgsmål såsom geografi eller mobilisering af økonomien ikke spiller nogen nævneværdig rolle under de nuværende forhold. Selvom kampene i tidligere Irak og nu i Afghanistan er voldsom for de udsendte danske soldater er kendsgerningen også, at vi grundlæggende mere lever i en mellemkrigstid end i en krigstid. Den store trussel venter stadig forude og med lidt held meget langt forude.

I denne analyse vil følgende problemstillinger blive analyseret, som skønnes relevante i de typer krige Danmark deltager i:

1. Mål for krigsførelsen - hvad går Danmark i krig for?
2. Den politiske ledelse – hvordan styrer de danske beslutningstagere krigsindsatsen?
3. Den militære effektivitet – hvor gode er de danske soldater og hvordan kæmper de?
4. Alliancer – hvem går vi i krig med og hvor godt fungerer det?

En analyse af disse faktorer være med til at give et godt og forholdsvis dækkende billede af hvordan Danmark håndterer at være i krig og være med til at afdække hvad det særlig danske i ”the Danish Way of War” ligger i. Det kan måske også give en antydning af hvordan Danmark ville kæmpe i tilfælde af en reel trussel mod landet.

Mål for krigsførelsen

Den 29. august 2003 – på Søværnets Officersskole i København – holdt daværende statsminister Anders Fogh-Rasmussen en tale, hvor han mindedes den danske beslutning om at indstille samarbejdspolitikken med Nazi-Tyskland tres år tidligere og det danske Søværns beslutning om at sænke sine egne krigsskibe, så de ikke kunne falde i tyske hænder. I forbindelse med talen udtalte statsministeren følgende:

Selv bedømt på datidens præmisser forekommer den danske politik naiv, og det er stærkt forkasteligt, at den politiske elite i Danmark i den grad førte ikke blot neutralitets – men aktiv tilpasningspolitik. I kampen mellem demokrati og diktatur kan man ikke stå neutralt. Man må tage stilling for demokratiet og mod diktaturet. Det er på dette punkt, at den aktive tilpasningspolitik udgjorde et politisk og moralsk svigt. Alt for ofte i historiens løb har vi danskere blot sejlet under bekvemmelighedsflag og ladet andre slås for vor frihed og fred. Læresætningen fra 29. august 1943 er, at hvis man mener noget alvorligt med vore værdier, med frihed, demokrati og menneskerettigheder, så må vi også selv yde et aktivt bidrag til at forsvare dem. Også imod svære odds. Selv når der skal træffes upopulære og farlige beslutninger.¹

Da statsministeren holdt sin tale havde Danmark i et par måneder været en besættelsesmagt i Irak efter den amerikansk-ledede invasion af landet i marts-april 2003. Krigen var meget omstridt og fandt sted uden et klart FN-mandat, mens der kun var en smule mere enighed om efterfølgende at sende en sikringsstyrke til det sydøstlige Irak. Foghs tale den 29. august 2003 kunne derfor ses som en af de mest klare udmeldinger fra statsministeren om hvorfor Danmark skulle deltage i krigen mod Irak: Taknemmelighed til USA for den amerikanske krigsindsats under Anden Verdenskrig, skam over at Danmark selv var sluppet så billigt og et ønske om, at demokrati aktivt skulle udbredes til hele verden. Også selv prisen kunne blive høj.

Selvsagt er det også muligt at påvise andre - mere realpolitiske - motiver: Da Den Kolde Krig sluttede i 1989 stod Danmark i den situation, at landet risikerede at blive strategisk marginaliseret i Europa. Forsvaret selv – som i forvejen havde været forsømt under Den Kolde Krig – risikerede at blive helt overflødig nu hvor der ikke længere var en militær trussel fra Østblokken. Men en løsning dukkede hurtig op: I august 1990 fremlagde de to militære fagforeninger HKKF og CS et debatoplæg til en ny forsvarspolitik, som repræsenterede et radikalt brud på den eksisterende forsvarspolitik ved at anbefale, at Danmark skulle oprette en international brigade til at bekæmpe kriser og konflikter i den 3. verden. Debatoplægget – som blev fremlagt netop som Irak havde besat Kuwait og det trak op til en storkrig i Mellemøsten – forventede, at det rige Vesten i de kommende år ville komme til at stå overfor en stribe problemer i det fattige Syd, såsom religiøse modsætninger, strid om råstoffer,

---

¹ <http://www.befrielsen1945.dk/temaer/efterkrigstiden/offentligdebat/kilder/Foghstale.pdf>

strid om grænsedragninger, befolkningstilvækst, klimaændringer, miljøproblemer og lignende. Ingen af disse trusler udgjorde en direkte fare for dansk sikkerhed, men kunne indirekte gøre skade på vestlig og dermed dansk sikkerhed. Tilstedeværelsen af avancerede masseødelæggelsesvåben ville øge ønsket at slå til mod de rige vestlige lande, som kunne blive betragtet som passende syndebukke for den 3. verdens problemer. Blandt andet forudså debatoplægget, at biologiske våben kunne blive et potent redskab for terror-grupper, der ville slå til mod ”befolkningsgrupper i bl.a. den industrialiserede verden.”² Også truslen fra forurening og klimaændringer blev taget op i debatoplægget: ”Vil det kunne tænkes, at den industrialiserede og økonomiske konkurrence bliver så kraftig, at de miljømæssige faktorer tvinges i baggrunden. Kan havet, jorden og atmosfæren overhovedet klare en videregående industriel udvikling? Hvem skal begrænse en industriel videreudvikling? Militært set er det både farlige og afgørende spørgsmål. Kimen til en tredje Verdenskrig (sic) eller det, der er værre, kan meget vel tænkes at være begravet i netop disse problemer.”³ En måde til at løse disse udfordringer ville være ved at oprette en ”International Reservestyrke”, som fremover skulle kunne bruges i internationale operationer. Den samlede personelstruktur ville være på 3.000 soldater (dvs. en reduceret brigade), hvoraf 400 ville være fastansatte i fredstid. De resterende ville være på kontrakt og skulle afsætte tre uger om året til at genopfriske deres uddannelse. Styrken skulle være yderst mobil og skulle kunne være klar til at blive indsat i løbet af 3 dage.⁴

Det er naturligvis vanskeligt at sige hvor vigtig debatoplægget fra CS og HKKF i grunden var. Det kom i hvert fald som minimum til at inspirere til oprettelsen af Den Danske Internationale Brigade (DIB) i forbindelse med forsvarsforliget i 1992, skønt brigaden kom til at se væsentlig anderledes ud end hvad debatoplægget havde foreslået. Men måske mere væsentligt udfyldte debatoplægget et tomrum i dansk forsvarspolitik efter Berlin-murens fald ved at rette opmærksomheden på indirekte trusler frem for direkte trusler mod dansk sikkerhed. Det er i hvert fald slående hvor hurtig budskaberne og tonen i officielle hvidbøger og rapporter efter 1990 begyndte at ligne den i debatoplægget. En af dem som meget hurtig tog den tråd op var den tidligere forsvarschef fra 1996 til 2002, general Christian Hvidt, som forklarer hvorfor indirekte trusler pludselig kom til at betyde så meget efter 1989:

Hvad er det egentlig folk de er bange for? De er bange for kaos, altså fjenden var ikke Rusland eller Sovjetunionen mere, men kaos og når der kunne ske det der skete på Balkan som jo i bund og grund var vores dørmåtte, halvdelen af danskerne, det passer selvfølgelig ikke, men en meget stor del af danskerne havde faktisk holdt ferie i Jugoslavien. Skønt land! Pragtfuldt land! Smukt land og pludselig på vores egen dørmåtte der går det hele op i et grotesk had og folk opfører sig altså, så man siger til sig selv: det kan ikke være rigtigt og der er nogen der kan se at det her må stoppes og til forskel fra dem der sagde nej lad dem nu bare ordne det selv. Vi holder os væk og så når de har slået tilstrækkelig mange af hinanden ihjel, så går vi ned og rydder op. Der er trods alt nogen der siger, det kan vi da ikke finde os i, at kvinder og børn og andre bliver behandlet på den måde, fordi der farer nogen mere eller mindre idioter rundt dernede og

---

² ”Debatoplæg – et forsvar der er brug for”. Side 12-15.

³ Ibid side 16-17.

⁴ Ibid side 79-81.

snakker om hvad der skete på heden for sekshundrede år siden, så vi har et ansvar for at gribe ind hvis vi ser et så (...) groft brud på menneskerettighederne.⁵

Fordelen ved fokusere på indirekte trusler var og er fortsat, at det giver en høj grad af valgfrihed, for det kan naturligvis diskuteres om den største trussel menneskeheden står overfor er truslen fra masseødelæggelsesvåben (Irak i 2003), truslen fra terrorisme (Afghanistan i 2001) eller truslen om et folkemord (Kosovo i 1999). Politiske partier som Socialistisk Folkeparti og Enhedslisten har flere gange kritiseret den danske involvering i Irak og Afghanistan, men de to partier har i stedet anbefalet, at Forsvaret skulle bruges til at bekæmpe et truende folkemord i Darfur i Sudan. Forskellen er i praksis nil. Som den daværende danske forsvarsstabschef, viceadmiral Tim Sloth-Jørgensen, udtalte til Weekendavisen i juli 2005: "I en globaliseret verden med terror, findes der ikke længere steder, som man kan sige ikke angår os. Vi har som danskere en interesse i, at der bliver ro i Irak. Vi har en interesse i, at der er ro i Østtimor. Og vil man sætte ind over for pirater i Malaccastrædet, er det ikke politiet, men forsvaret man vil anvende. Hvis vi kan skabe ro et maksimalt antal steder, er der også større chance for ro internt i Danmark. Det går moderne forsvar ud på. Hele verden må i dag siges at være dansk interesseområde."⁶

Der er naturligvis også problemer ved at gå i krig mod indirekte trusler. For det første rummer et forsvarspolitisk fokus på indirekte trusler en høj grad af uklarhed, for hvad for en indirekte trussel kan berettige en dansk intervention med militære styrker? Kan et folkemord i Sudan siges at være en indirekte trussel mod dansk sikkerhed? Eller hvad med en ny krig på Korea-halvøen? Eller måske en orkan, som rammer Burma og koster et stort antal menneskeliv? Eller at afghanske børn ikke får den rette skolegang? Listen over indirekte trusler er tilsyneladende endeløs og blev ikke gjort bedre af den seneste Forsvarskommission af 2008, som forudså et uændret dansk militært engagement i stort set hele verden fra regnet Nord- og Sydamerika, samt Antarktis. Det danske Forsvar skulle ydermere også være parat til at løfte allehånde opgaver lige fra konventionel krig til oprørsbekæmpelse i såkaldte "failed states."⁷ Det er den perfekte opskrift på tab af strategisk fokus og spredning af ressourcerne i håb om at gøre lidt alle steder.

En anden risiko er, at udsendelse af danske styrker i et konfliktområde nemt risikerer at blive set som vestlig imperialisme. Den risiko blev afværget i det tidligere Jugoslavien, hvor målene var mere afgrænsede og hvor det i det store og hele lykkedes først for danske FN-soldater i Bosnien og Kroatien og senere for danske NATO-soldater i Bosnien og Kosovo at lægge sig imellem de stridende parter som en neutral part. Men i Irak og i Afghanistan er danske soldater kommet som en part i krigen med en klar vision om hvordan disse samfund skulle omformes så de bliver til vestlige retsstater med demokrati. Herunder også med et klart mål om specielt at fremme kvinders rettigheder, som af flere anses for at være et mindst lige så vigtigt krigsmål som at bekæmpe terrorisme. Her er et eksempel på tonen i debatten fra den radikale forsvarsordfører Morten Helveg Petersen, som i forbindelse med debatten om beslutningsforslag B 6 (udsendelse af Leopard-kampvogne til Afghanistan) i oktober 2007 i Folketinget udtalte: "Hvis vi vil et internationalt retssamfund, må indsatsen i Afghanistan ikke mislykkes. Hvis vi vil bekæmpe og forebygge terror,

---

⁵ Samtale Christian Hvidt.

⁶ Poul Pilgaard Johnsen.

⁷ "Dansk forsvar - Globalt engagement." Side 36-102.

må indsatsen i Afghanistan ikke mislykkes. Hvis vi vil bidrage til genopbygning og stabilitet og til, at piger og kvinder hjælpes på vej til at tage en uddannelse - ja, så må indsatsen i Afghanistan ikke mislykkes.”⁸ I et samfund som Afghanistan, der er et af de fattigste i verden, hvor demokrati er ukendt, hvor statsmagten (hvis den findes) er despotisk og hvor kvinder rangerer nogenlunde på niveau med husdyr er det imidlertid ret naivt at antage at vestlige værdier om ligestilling uden videre kan indføres. I bedste fald ville det blive set som irrelevant og i værste fald som et vestligt angreb på afghansk kultur. Men naturligvis handler ønsket om at tale så meget om de afghanske kvinder mindst lige så meget om at sikre danske kvindelige vælgeres opbakning til krigen i Afghanistan. Det er bare meget tvivlsomt om det har noget med den afghanske virkelighed at gøre og det risikerer reelt at give bagslag.

Endelig skal det også som en tredje faktor understreges, at selvom Danmark følger et mål om at bekæmpe indirekte trusler har det i det seneste årti gået som en rød tråd gennem dansk forsvars- og sikkerhedspolitik, at Danmark skulle læne sig meget op ad USA. Eksempelvis da Danmark deltog i invasionen af Irak i marts 2003. Som den daværende statsminister Anders Fogh-Rasmussen ved den lejlighed forklarede oppositionen: ”En langsigtet kalkule vil være, at det altid er i dansk interesse at give USA opbakning.”⁹ Det rummer sine helt egne risici at tænke sådan. Ganske vist giver det Danmark en større indflydelse i Washington at følge USA så tæt, men det hæmmer også det danske ønske om at afhjælpe verdens konflikter og bekæmpe indirekte trusler hvis den danske deltagelse i krige som i Afghanistan og Irak ses som en forlængelse af de amerikanske interventioner i de samme konflikter. Derudover har Danmark ved at satse så hårdt på USA valgt at lægge alle æg i en kurv. Før i tiden kunne Danmark siges at have spredt sine sikkerhedspolitiske interesser mere bredt ved at satse på de fire søjler i dansk udenrigspolitik som den danske udenrigsminister Per Hækkerup identificerede: FN, NATO, EF/EU og det nordiske samarbejde. I dag hviler dansk udenrigspolitik – og dermed også forsvars- og sikkerhedspolitik – reelt kun på en søjle: USA. Så længe USA er dominerende og stærk er det også udmærket, men hvad sker der når fundamentet under den søjle begynder at smuldre?

Den politisk-militære styring

Normalt begynder beslutningsprocessen omkring en international indsats således, at Forsvaret via et land eller en organisation anmodes om et styrkebidrag. Det kan ske både formelt og uformelt. Forsvarskommandoen tager først stilling og udarbejder den første reaktion, det vil sige om Danmark har noget at levere. Der finder derpå en drøftelse sted mellem departementet og Forsvarskommandoen, som vil inddrage Udenrigstjenesten, der vil overveje de diplomatiske følger af en indsats. Statsministeriet bliver derpå inddraget og efter anbefaling fra enten Forsvarsministeriet eller Udenrigsministeriet vil statsministeren derpå tage stilling. Først relativt sent i forløbet vil Folketinget (først uformelt, så formelt) blive inddraget i overvejelserne og det parlamentariske grundlag vil blive testet. Planerne vil herefter blive ændret, en såkaldt ”orientering” med en ”indstilling” vil blive udarbejdet af Forsvarskommandoen med en plan for brugen af styrker og når det er klart vil Statsministeriet blive orienteret og udenrigsministeren vil formelt fremlægge et

---

⁸ Folketingstidende. Beslutningsforslag B 6. Den 11. oktober 2007.

⁹ Bjerre, Larsen og Stougaard. Side 78

beslutningsforslag i Folketinget. Folketinget kan stille kritiske spørgsmål (hvilket kan påvirke udformningen af missionen), men det vigtigste magtinstrument Folketinget har, er magten til at sige nej og nedstemme et beslutningsforslag. Det er imidlertid aldrig sket, skønt det også må forventes, at et beslutningsforslag med en usikker gang på jorden heller ikke vil blive henvist til Folketinget.¹⁰ Usikkerhed om hvor meget Folketinget realistisk kunne tænkes at gå med til og ønsket om at sikre størst mulig konsensus betød eksempelvis i marts 2003, at statsminister Anders Fogh Rasmussen valgte ikke at foreslå Folketinget at sende danske specialstyrker med i den forestående krig mod Irak. I stedet blev Folketinget anbefalet at stemme for, at sende en ubåd og en korvet i krig, hvilket blev set som mindre kontroversielt.¹¹

Et andet eksempel på hvordan den danske militær-politiske beslutningsproces kan foregå var beslutningen om, at Danmark i juli-august 1993 skulle sende yderligere styrker til det krigshærgede Bosnien-Hercegovina for at beskytte den sikre zone omkring byen Tuzla, som var under belejring af bosniske serbere. FN havde oprindeligt tilkendegivet, at Danmark skulle sende et panserinfanterikompagni til den fælles-nordiske styrke NORDBAT 2 i Tuzla, men forsvarschefen - general Jørgen Lyng - anbefalede i stedet, at Danmark som noget nyt skulle prøve at sende kampvogne ud på en FN-mission. Det ville give større beskyttelse til de udsendte FN-soldater og bedre muligheder for at løse opgaven. Det udløste en hidsig diskussion internt i den danske regering under statsminister Poul Nyrup Rasmussen, hvor specielt Det Radikale Venstre var skeptiske og ville have vendt hver en sten. Bl.a. diskuterede regeringen meget om broerne og vejene i området omkring Tuzla kunne bære vægten af de mellemsvære kampvogne. I et forsøg på at overtale politikerne foreslog forsvarschefen til sidst, at Forsvaret kunne male kampvognene hvide så de signalerede ikke-aggressive hensigter. Det var med til at bryde det politiske dødvande og sikre, at Folketinget kunne blive præsenteret for et beslutningsforslag. Selve processen med at udsende kampvogne var flere gange ved at gå galt fordi det viste sig at være betydelig mere vanskeligt end ventet at få ført kampvognene frem til Tuzla, men beslutningen om at de skulle frem blev fastholdt og tjente også sit formål med at højne sikkerheden i området omkring Tuzla. Specielt efter "Operation Bøllebank", hvor danske kampvogne kom i et bosnisk-serbisk baghold og med held nedkæmpede de bosniske serbere i april 1994.¹²

Det vil ud fra det måske fremgå som om, at den militære indflydelse er stor på den politiske beslutningsproces når det gælder internationale operationer. Det er også korrekt. Men der kan fra politisk side også opstå et krav om at få mere end en mulighed at vælge imellem når Forsvaret skal beslutte hvilken "pakke" der skal udsendes. Da Danmark i oktober 1995 skulle overveje med hvad Danmark skulle bidrage med til NATO-styrken IFOR i Bosnien efter afslutningen på den bosniske borgerkrig fik statsminister Poul Nyrup Rasmussen og regeringen et katalog med flere valgmuligheder. Den mest omfattende valgmulighed indebar udsendelsen af 1.230 soldater med kampvogne og haubitser (plus et nationalt støtteelement på 195 soldater). Den mindste option var udsendelsen af en bataljon på 676 soldater (plus et nationalt støtteelement på 118 soldater).¹³ Som

---

¹⁰ Samtale Lennie Fredskov Hansen.

¹¹ Bjerre, Larsen & Stougaard. Side 78.

¹² Robert Petersen.

¹³ Notat vedrørende dansk bidrag til NATO implementeringsstyrke i forbindelse med en fredsaftale for det tidligere Jugoslavien. Forsvarskommandoen. Den 17. oktober 1995.

det blev valgte regering at anbefale til Folketinget den mindste option og den billigste løsning, der til gengæld ville gøre Danmark mere afhængig af allieret bistand.

En ting som er vigtig at forstå er, at Folketinget tit viser sig at være den svageste part i den militær-politiske beslutningsproces. På den ene side er Folketinget essentiel fordi det giver regeringen det blå stempel for at kunne udsende danske soldater til en krigszone. På den anden side har Folketinget aldrig været nogen særlig stærk aktør når det gjaldt internationale operationer. En af de ting som eksempelvis falder i øjnene når folketingsreferater gennemgås er, at Folketinget først og fremmest diskuterer de ting som medierne synes er interessante. Hvad enten det så skyldes, at de modtager deres vigtigste oplysninger herfra eller fordi de følger mediernes dagsorden. Eksempelvis i marts og april 1993 skulle Folketinget behandle beslutningsforslag B 79 om, at sende flere danske soldater til Kroatien og Bosnien. Beslutningsforslaget betød, at den danske styrke i Kroatien ville få forøget sanitets- og logistikkapaciteten, få to pansrede mortarsektioner og en deling bevæbnet med TOW-panserværnsraketter. Den danske styrke i Bosnien ville ligeledes få forøget sanitets- og transportkapaciteten med pansrede køretøjer. I alt skulle yderligere 130 soldater af sted, heraf 100 til Kroatien og 30 til Bosnien. Det paradoksale ved læse folketingsreferaterne er, at størstedelen af diskussionerne handlede om hvorvidt Danmark skulle deltage i borgerkrigen i Bosnien, mens det hurtigt blev "glemt" at de fleste soldater i virkeligheden skulle til FN-indsatsen i Kroatien.¹⁴ Det ville være forståeligt hvis det var fordi Kroatien var et mere roligt område end Bosnien, men det er ingenlunde korrekt: Alene i marts 1993 kunne FN i *Sektor Nord* registrere 2-3.000 "shots" (skud fra håndvåben) i døgnet. Derudover var området stærkt mineret med mindst en million landminer og der var udlagt et stort antal lureminer (booby-traps).¹⁵ En norsk oberstløjtnant i *Sektor Nord* meldte om mellem 50-100 svære granat- og bombeeksplosioner pr. halve time den 27. april 1993 et par uger efter folketingsbeslutningen var blevet vedtaget.¹⁶ FN-missionen i Kroatien var med andre ord ikke harmløs.

Et andet eksempel på en mangelfuld politisk sagsbehandling var folketingsdebatten i januar og februar 2006 angående beslutningsforslag B 64 om udsendelsen af 290 soldater til Afghanistan. Rent militært havde Danmark på det tidspunkt udstationeret en bataljon danske soldat i det sydøstlige Irak og flere politiske partier såsom Socialdemokraterne og Det Radikale Venstre ønskede at de danske tropper skulle begynde at trække sig ud. Men for ikke at fremstå som om de nu vendte tilbage til tidligere tiders fodnote-politik blev det set som oplagt at begynde en langsom dansk tilbagetrækning fra Irak for i stedet øge den militære indsats i Afghanistan. Men ønsket om at trække sig ud af den upopulære krig i Irak betød også, at der var et stærkt politisk incitament til at underspille og undervurdere hvad det var for en virkelighed danske soldater ville møde i Afghanistan når den danske indsats i det land blev trappet op. Flere forsvarsordførere indrømmede i folketingsdebatten, at opgaven var farlig, men mente også, at det værste øjensynlig var over. Venstres forsvarsordfører Troels Lund Poulsen udtalte eksempelvis: "Taleban og Al-Qaedas greb om landet er heldigvis reduceret til enkelte lommer og terrorgrupperne har i dag rigeligt at gøre med at undgå at blive taget til fange."¹⁷ Den socialdemokratiske forsvarsordfører Per Kaalund var lidt mere nøgtern, men udtalte alligevel: "Derfor mener vi, at det er en noget farligere opgave dernede, det

¹⁴ Folketingstidende. Beslutningsforslag B 79. Den 25. marts 1993 & den 1. april 1993.

¹⁵ Samtale Bjarne Hesselberg.

¹⁶ Bjarne Hesselberg i "I krig for freden". Side 69.

¹⁷ Folketingstidende. Beslutningsforslag B 64. Den 19. januar 2006.

erkender vi, men at det er en oprydningsopgave, således at man får udbredt de centrale afghanske myndigheders kontrol med de områder.”¹⁸ I forbindelse med 2. behandlingen af beslutningsforslaget ironiserede udenrigsminister Per Stig Møller meget over, at Socialistisk Folkeparti og Enhedslisten var så bekymrede ved tanken om en større militær indsats: ”Det er altså først og fremmest genopbygning og humanitære indsatser, der støttes, og som selvfølgelig skal beskyttes mod narkobaroner, warlords og talebanere, som hr. Frank Aaen og hr. Holger K. Nielsen så gerne vil beskytte. Det vil vi ikke.”¹⁹ Beslutningsforslaget endte med at blive vedtaget, men pessimisterne fik også ret i, at det var en betydelig mere farlig opgave de danske soldater blev sendt ud. Alene i juli-august 2006 blev cirka 100 danske soldater angrebet omkring 50 gange i Musa Qala i Helmand og måtte 78 gange tilkalde luftangreb.²⁰

Den militære tænketank DIMS udarbejdede i 2008 en rapport, hvor det blev anbefalet at reformere Folketingets arbejde i forsvars- og sikkerhedspolitikken. Det blev således beskrevet som en svaghed, at Folketinget ikke kunne føre en overordnet strategisk diskussion om mål og midler, men i stedet i forskellige nævn og udvalg diskuterede forskellige sagsområder - Det Udenrigspolitiske Nævn tog sig af et område, Udenrigsudvalget tog sig af et andet og Forsvarsudvalget tog sig af et tredje. Der var ikke noget overordnet der forbandt de tre udvalg eller nævn med hinanden. Derudover var der også en tendens til at diskutere enkeltsager og bestemte problemstillinger indenfor disse nævn eller udvalg, hvilket yderligere bidrog til at fragmentere diskussionen. Som DIMS-rapporten formulerede det var der også en forskel i synet på den parlamentariske beslutningsproces mellem ældre og yngre parlamentarikere:

*Et flertal af de interviewede politikere bekræfter således, at der er en grundlæggende mangel på overordnet strategisk samtale. Som en politiker bemærker, så er udvalgene ’meget operativt arbejdende’. En anden karakteriserer udvalgenes arbejdsform som meget ’sagsorienteret’. Ikke alle beklager dog denne arbejdsform. Og ganske interessant er det, at det især er de mere erfarne af de adspurgte parlamentarikere, der tager det for givet, at udvalgene og Nævnet fungerer meget ’operativt’ og ’sagsorienteret’. Som en af de mere erfarne parlamentarikere udtrykker det, så er det ifølge ham en ’misforståelse at tro, at Nævnet skal føre meget langsigtet politik’. Parlamentarikeren bemærker i stedet, at folketingssalen skal danne rammen om de principielle og langsigtede samtaler om samtænkning og strategi. Folketingets nyere medlemmer kvalificerer dog denne opfattelse. For modsat de mere erfarne parlamentarikere giver de nemlig mere eller mindre samstemmende udtryk for, at de er overraskede over og betænkelige ved fraværet af helhedsorienterede og langsigtede sikkerhedspolitiske diskussioner i Folketingets udvalg og i Nævnet. For det første gør den mangelfulde diskussion det vanskeligt at lave den fornødne kobling mellem de mange detailsager – det bliver til enkeltsagspolitik og zigzagkurs. Og for det andet bliver det vanskeligt at opstille klare kriterier for, på hvilket grundlag beslutninger i enkeltsager i det hele taget skal vurderes og efterfølgende evalueres.*²¹

DIMS-rapporten giver et indblik i hvorfor Folketinget er så handicappet når det gælder parlamentarisk styring med Forsvaret. Som en parlamentariker formulerede om fraværet af en

---

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Kim Vibe.

²¹ Tjalve & Henriksen. Side 14.

strategisk diskussion: "Man har nok lavet det, man kalder en aktivistisk udenrigspolitik fra Uffe Ellemanns start som udenrigsminister og så til nu ... uden måske rigtig at få gennemdrøftet, hvor det egentlig er, at det fører hen."²² Rapporten endte med at anbefale, at Folketinget dels genovervejede hvordan arbejdet i de forskellige nævn eller udvalg foregik og satsede på en mere koordineret indsats, dels skabte et stærkere fokus på sikkerhedspolitik i selve sprogbruget og debatformen, dels styrkede Folketingets evne til at indhente egen viden om forsvars- og sikkerhedspolitik (bl.a. ved at skabe et sekretariat, som kunne stå for seminarer, konferencer og høringer), samt dels ved at styrke sin egen identitet som et samlet parlament overfor regeringen.²³ At øge informationsmængden til de menige folketingspolitikere ville derimod ikke løse noget og som bl.a. den konservative forsvarsordfører Helge Adam Møller forklarer under en samtale er problemet reelt, at medlemmerne af tinget er ved at drukne i informationer de ikke har tid til at læse. Hvert medlem får således typisk hver dag knap 2.000 dokumenter eller 9.000 sider i løbet af en uge og har ingen chance for at læse dem alle.²⁴

Et centralt spørgsmål i forbindelse med den demokratiske kontrol er i hvor høj grad den politiske ledelse (læs: Forsvarsministeriet) skal blande sig i den militære beslutningsproces. Det sker i praksis sjældent. Der er en stærk tradition i Danmark for, at det politiske system vælger at respektere det militære ønske om autonomi og frihed til at handle. Som departementschefen i Forsvarsministeriet fra 1993 til 2007 Anders Troldborg forklarer:

Vi taler jo med chefen i Irak og Afghanistan nogle gange på videokonference. Det har vi gjort nogle gange, men jeg vil sige, at det ikke er en allerhelvedes god idé. Det skal man kun gøre, hvis det virkelig er nødvendigt. Man skal passe på at sidde ved et skrivebord og sige: skyd ham der. De, der sidder derude, de må føre kampen derude, med mindre at det er noget helt ekstraordinært. Men det er... (uklart ord), at man kan sidde tættere på med videomuligheder osv.... men hvor klogt det er... det ved jeg ikke rigtigt. Man skal passe på med at sidde langt væk og træffe beslutninger om sikkerheden, som vedrører dem, som sidder derude. Det er de bedre til selv.²⁵

En markant undtagelse fra den linje skete i juli-august 2004, da forsvarsminister Søren Gade blev orienteret om, at en dansk sprogofficer - kaptajn Annemette Hommel - var på vej hjem til Danmark pga. mistanke om at have brudt krigens love da hun afhørte irakiske tilbageholdte i den danske lejr i Irak. Det fik ministeren til prompte at hjemkalde bl.a. bataljonschefen og to andre ledende officerer fordi han ikke længere følte han havde den fornødne tillid til dem.²⁶ Det var – og anses fortsat internt i Forsvaret – for at være en meget kontroversiel beslutning. Men som den daværende forsvarschef general Jesper Helsø forklarer, var der også omstændigheder som gjorde, at ministeren måtte handle som han gjorde:

Jeg tror heller ikke, at ministeren kunne have ageret anderledes med det, som blev forelagt ministeren, fordi man kan i dag diskutere med rette, om reaktionen var rigtig, men jeg er ikke et øjeblik i tvivl om, at på den

---

²² Ibid side 20.

²³ Ibid side 36-37.

²⁴ Samtale Helge Adam Møller.

²⁵ Samtale Anders Troldborg.

²⁶ Bjerre, Larsen & Stougaard. Side 148-161.

tid, lige præcis på den tid, hvor ord som Abu Ghraib, tortur, fremfærd mod civile, kultursammenstød, alt muligt andet florerede i den politiske verden, så kunne ministeren vanskeligt havde ladet 2 og 5 været lige og ikke agere. Rent militært... rent militært teknisk set var det på grænsen af, hvad man egentlig kunne tillade at acceptere, men set i lyset af det civile kontrols prerogativ og den politiske situation herhjemme, så var der ikke andet for end at prøve den sag.²⁷

Det vil altid være en forsvarsministers ret og pligt at gribe ind hvis der opstår en mistanke om, at Forsvaret ikke overholder de regler og konventioner som soldaterne skal følge. Men måden det i praksis sker på betyder også noget og rent faktisk tilkendte Østre Landsret i august 2010 de tre militærchefer fra Hommel-sagen en erstatning på hver 35.000 kr. fordi de var blevet sendt hjem uden at de havde haft mulighed for i henhold til forvaltningsloven at blive hørt forinden. Den måde de blev udstillet på i medierne fandt Østre Landsret også kritisabelt.²⁸ Hommel-sagen er i det store og hele unik og lignende indgreb er ikke sket siden. I stedet er det blevet mere normalt at sætte begrænsninger på de danske soldaters handlefrihed eksempelvis når det gælder magtanvendelse. I Afghanistan er danske militærpoliti eksempelvis blevet brugt til at dokumentere når danske soldater har brugt magt så Forsvaret kunne redegøre for hvad der er sket hvis det skulle blive nødvendigt. Danske styrker har desuden regelmæssigt siden halvfemserne medbragt en militærjuridisk rådgiver som i forbindelse med danske soldaters indsatser kunne give anbefalinger til danske chefer om hvordan krigens love kunne forenes med målet om at udføre missionen. Hvordan det i praksis virker kan følgende eksempel illustrere: Den 14. maj 2007 kørte en dansk styrke ind i den irakiske by Al Hartha for at inspicere en skole, som var blevet bygget med danske midler. Her blev de danske styrker udsat for et velkoordineret bagholdsangreb fra omkring 150 irakiske oprørere, som havde placeret stribevis af vejsidebomber ved alle veje ind og ud af Al Hartha. En dansk deling blev omringet af irakiske oprørere inde i bydelen og da en anden dansk deling rykkede den til undsætning blev den ramt af en vejsidebombe og beskydning fra maskingeværer. De danske styrker måtte derfor tilkalde britisk assistance og briterne fik også hurtig iværksat en dramatisk redningsaktion, fik kæmpet sig frem til de 22 indesluttede danske soldater inde i Al Hartha og fik dem reddet ud igen. Under kampene overvejede den danske bataljonschef, oberst Kim Bruno Petersen, at tilkalde et luftangreb, men efter han havde talt med sin militærjuridiske rådgiver blev han overbevist om, at det ville være overdreven magtanvendelse og kunne risikere at koste for mange civile livet. Det lykkedes også uden brug af jagerbombere at få alle ud af byen, men flere britiske og danske soldater blev såret og en dansk soldat blev dræbt. Men som obersten understreger, så var det op til ham om han dengang ønskede at prioritere den militærjuridiske anbefaling højere end hans eget ønske om at beskytte de danske soldater. Han kunne sagtens i stedet have valgt at sige, at ”jeg hører hvad du siger” og så alligevel træffe de beslutninger han følte var nødvendig. Den endelige beslutning om hvad der er militært nødvendigt er fortsat hos den militære chef og ikke hos hans militærjuridiske rådgiver, som kun kan give anbefalinger.²⁹

Når alt dette så er sagt kan politiske begrænsninger på missioner indirekte være med til at påvirke den danske krigsdeltagelse i en uheldig retning. Et glimrende eksempel var i 1999, da NATO gik i

---

²⁷ Samtale Jesper Helsø.

²⁸ Frank Hvilsom.

²⁹ Samtale Kim Bruno Petersen.

krig mod Jugoslavien for at tvinge den jugoslaviske regering til at opgive kontrollen med Kosovo-provinsen, hvorfra albanere systematisk blev etnisk udrenset. NATO havde et stærkt ønske om at begrænse krigen og afviste allerede tidligt, at der kunne blive tale om at udkæmpe en landkrig om Kosovo. Men NATO gik politisk endnu videre og afviste også, at luftkrigen mod Jugoslavien overhovedet kunne betegnes som en krig selvom der blev kastet bomber, fly blev skudt ned og mennesker døde. Det skabte et alvorligt problem for de militærjuridiske eksperter i Flyvertaktisk Kommando:

Efter modtagelse af SPINS³⁰ bidrog MJUR aktivt i kommenteringen af piloternes juridiske status. På dette område var FTK uenig med de af NATO udarbejdede vurderinger af piloternes status. I henhold til SPINS havde piloterne ikke status som Prisoners of War (POW) men skulle påberåbe sig human behandling i h.t. Genevekonventionens artikel 3. FTK var uenig i denne vurdering. Da krigens love ikke er begrænset til at gælde i regulær krig, men finder anvendelse i alle internationale væbnede konflikter er det FTK vurdering, at NATO piloter er kombattanter, uagtet at NATO ikke officielt har erklæret krig. FTK mener, at det er ønskeligt at kunne kræve status som POW, da det giver piloterne den bedste beskyttelse. At NATO har vurderet, at piloter ikke skulle erklære sig som POW, kan skyldes, at NATO havde erklæret, at man ikke var i krig med FRY, hvilket efterfølgende medførte, at piloterne ikke kunne kræve krigsfangestatus. Ifølge NATO ville det sende forkerte politiske signaler at kræve POW-status (...) FTK instruerede danske piloter om at de skulle erklære krigsfangestatus, hvilket vil være udgangspunktet for fremtidige operationer af tilsvarende karakter.³¹

Sidst i maj 1999 gennemførte Flyvevåbnet øjensynlig mindst tre offensive operationer hhv. den 26., 27. og 30. maj 1999, hvor danske piloter kastede bomber mod mål i Jugoslavien.³² Det er senere blevet oplyst, at målene var brændstofdepoter, et kommandocenter og en radarstation, som fra 3-4 kilometers højde (for at undgå fjendtlige luftforsvarsmissiler) blev ramt af præcisionsvåben.³³ Ingen danske fly blev nogensinde ramt af jugoslavisk beskydning, så spørgsmålet om krigsfangestatus blev aldrig aktuelt. Men eksemplet illustrer udmærket, at der sagtens kan blive sat politiske begrænsninger op, som kan virke alvorligt uafhængende på den militære effektivitet og ligefrem præsentere det danske militær for helt uløselige problemer. Såsom hvordan en pilot kunne ende med at blive en krigsfange når der ifølge den danske regering ikke var nogen krig i gang.

Dansk militær effektivitet

I februar 2007 ramte en tragisk ulykke de danske soldater i Afghanistan da en 22-årig soldat ladede et maskingevær inde i en dansk lejr, sigtede på en af hans kammerater og af uransagelige årsager derpå trykkede af. Det kostede en 21-årig soldat livet. I fortvivlelse prøvede den skyldige soldat

---

³⁰ SPINS er et udtryk som bruges for de særlige instrukser, som NATO-luftoperationer over det sydlige Balkan er underkastet. Det er lidt uklart om det er et slang-udtryk eller en forkortelse.

³¹ Rapport vedr. dansk flyvevåben deltagelse i Operation Allied Force. Flyvertaktisk Kommando. Den 12. november 1999. Markeret tekst er Flyvevåbnets eget.

³² Ibid.

³³ "Dansk forsvar og Kosovokonflikten 1999-2005." Side 26-27.

bagefter at begå selvmord. Ulykken fik en tidligere chef for Jægerkorpset, pensioneret oberst Poul Dahl, til at rette en voldsom kritik af den måde Danmark førte krig på:

De gamle erfarne er betænkelige ved, at de skal være sammen med de nye grønskollinger, der kun har fået et års uddannelse. (...) Man kan jo ikke uddanne en soldat på et år. Vi sender vores soldater på erhvervspraktik i Afghanistan! Det er ikke professionelle. Vi sender lærlinge i krig. Så skal de lære det derude. (...) Du kan jo spørge en jægersoldat, om han vil ud i en operation med en soldat, der har fået 12 måneders uddannelse. Det kan du tro, han ikke vil.³⁴

Rent faktisk synes kritikken at være urimelig. Vådeskudsulykker er nærmest uundgåelige selv under øvelser hjemme i Danmark³⁵ og sker i sagens natur også i krigstid. Angående synspunktet om, at de danske soldater var praktikanter i krig bør det sammenstilles med, at de danske soldater i Afghanistan kæmper i noget af verdens mest ugæstfrie terræn med høje bjerge, ørken og paradoksalt nok også i jungle-lignende omgivelser langs Helmand-floden med meter-høje majsplanter, høj luftfugtighed, nedsat sigtbarhed pga. bevoksningen og med temperaturer på 40 grader celsius i skyggen. De danske soldater har været indsat under feltforhold og oplever som følge deraf et stort vægttab på 10 kg. pga. den ensformige kost gennem flere måneder.³⁶ En anden ting som karakteriserer operationerne i Afghanistan er, at de danske styrker kan være ude i felten i flere dage og derfor må genforsynes med helikoptere. I nogle tilfælde blev det nødvendigt at sørge for genforsyning med en transportmaskine som gennemførte et "airdrop" med forsyninger hvis operationerne varede i tre uger eller længere. Men samlet set kunne med krigen i Afghanistan også mærkes, at der efterhånden var en masse garvede veteraner i det danske Forsvar. Som bataljonschefen oberst Jan Grünberger skrev i afslutningen på End of Tour-rapporten fra Hold 3 i 2007: "Som det kan læses af denne rapport, er det hævet over enhver tvivl, at den danske hær er i besiddelse af ekspertise, personel og materiel, som sætter den i stand til at løse vanskelige kampopgaver i samarbejde med nogle af verdens bedste soldater under ekstreme klimaforhold i noget af verdens vanskeligste terræn."³⁷

Derudover har det været nødvendigt for de danske soldater – der i dette hårde terræn skulle kæmpe mod en beslutsom modstander i form af Taliban – at veksle mellem på den ene side at udvise ekstrem tilbageholdenhed og så alligevel kæmpe effektivt når det blev nødvendigt. Det var ikke altid lige nemt. I en rapport fra Hold 5 i Afghanistan i 2008 fremgår det eksempelvis følgende:

Overordnet set er soldaterne derfor ikke inden missionen blevet bibragt en fuldstændig forståelse for den multifacetterede opgaveløsning de skal være en væsentlig del af i Afghanistan. Prioriteringen af ikke-kinetiske opgaver over kampopgaver har således skabt frustrationer blandt dele af personellet. Dette på trods af, at de forventede effekter ved ikke-kinetiske operationer er betydelige i ansvarsområdet. Begrænsningerne i ROE og (vanskelige) muligheder for gennemførelse af (slettet af censuren), har

³⁴ "Grov kådhed kostede soldat livet". Jyllandsposten 27. februar 2008.

³⁵ En dansk soldat blev dræbt af skud under en øvelse i Oksbøl i januar 2007. To danske soldater omkom under en øvelse med morter-skydning i Oksbøl i juni 2010.

³⁶ Bilag 9. 1.MEDINFKMP. End of Tour-rapport hold 4. Den 12. februar 2008. Side 4.

³⁷ End of Tour rapport for DANCON/RC(S)/ISAF hold 3. Den 8. oktober 2007. Side 16 & 26.

ligeledes været svært forståelige for både soldater og førere, der ikke har kunnet se sammenhængen med missionens formål.³⁸

Et eksempel på hvordan danske soldater måtte kæmpe under disse forhold kan findes i september 2007, da den danske bataljon i Helmand skulle være med til at rense Øvre Gereskh-dalen for Taliban-styrker. Da de danske styrker rykkede frem til det indledende angreb ved Zumbelay den 19. september 2007 opdagede de, at deres fremrykning blev fulgt af en Taliban-observatør, som stod på et dige og derfra over en radio gav meldinger til Taliban. Men først efter både militærpolitiet sektionsfører og den militær-juridiske rådgiver var blevet konsulteret³⁹ blev han beordret nedkæmpet af en finskytte, der tilmed først afgav et varselsskud før han affyrede det dræbende skud.⁴⁰ Trods disse forsøg på at minimere voldshandlingerne kom de danske styrker meget hurtig i endog meget voldsomme kampe med Taliban. De danske soldater angreb Taliban mens de blev støttet af kampfly, helikoptere og svært artilleri. I alt 30 Taliban-krigere dræbt og 28 såret i en træfning, hvor de danske soldater affyrede 50.000 stk. ammunition til håndvåben og 12.000 stk. ammunition til tunge maskingeværer på få timer.⁴¹

Mens oberst Poul Dahls kritik synes urimelig for indsatsen i Afghanistan kunne den blot et par år tidligere godt tænkes at have været mere rimelig. Så sent som i forbindelse med den danske indsats i Irak i 2003-2004 var der i begyndelsen betydelige problemer for de udsendte danske soldater. En oberstløjtnant og chef for forbindelses- og stabselementet på hold 2 (navnet er censureret bort) skrev eksempelvis følgende svada over den hjemlige forvaltning i 2003:

Udsendelsen vurderes operativt at have været meget tilfredsstillende. Til gengæld kan oplevelsen af den hjemlige forvaltning kun betegnes som mindre tilfredsstillende tangerende ikke tilfredsstillende. Overfladisk- eller helt manglende inddragelse af -/anvendelse af erfaringer, manglende svar, urimelige lange sagsbehandlingstider, useriøs sagsbehandling (det kan det kun betegnes, når sagsbehandleren ikke opsøger information hos dem, der rejser problemet), forvaltning af løn/ydelse o.s.v. efterlader en masse plads til forbedringer. De udsendte er ikke fjenden!⁴²

I løbet af 2004 var der en voksende bekymring over den forværrede sikkerhedssituation i Irak, som også betød, at danske soldater flere gange kom i kamp med irakiske oprørsstyrker. Det blev anslået, at en lille gruppe på cirka 15-20 ”fanatiske Sadr tilhængere⁴³” stod bag hovedparten af angrebene på de danske styrker og bl.a. i maj myrdede en sheik, som samarbejdede med danskerne. Alene i juni og juli 2004 oplevede den danske bataljon et bagholdsangreb, en vejsidebombe-angreb og to raketangreb på selve den danske lejr.⁴⁴ Situationen var så meget desto mere alvorlig fordi bataljonen

³⁸ Bilag 2 til DAGB skr. DAGB Hold 5 Fokusområder. Den 28. august 2008. Side 2.

³⁹ I henhold til de ROE de danske styrker opererede under i 2007 måtte en Taliban-kriger kun nedkæmpes hvis han enten skød først eller hvis der var tegn på et umiddelbart forestående angreb. Men i en vigtig undtagelse var det muligt for ISAF at skyde hvis der var blevet foretaget en 100 procent sikker identifikation af, at målet var fjendtligt.

⁴⁰ Kim Hundevadt. Side 32-33.

⁴¹ Ibid side 58.

⁴² Bilag 6 til DANBN/DANCON/IRAK, hold 2 – End of Tour Report. Den 9. februar 2004. Side 3.

⁴³ Tilhængere af den shiitiske gejstlige og politiske leder Moqtada al-Sadr.

⁴⁴ Bilag 1. DANBN/DANCON/IRAK, hold 3 – End of Tour Report. Den 17. august 2004. Side 3-4.

oplevede, at mange af de udsendte soldater slet ikke havde kendskab til de våben, som de var blevet udsendt med:

Missionen i Irak stiller store krav til enkeltmand, både i hans primære funktion, men også i øvrige sekundære funktioner. BTN trækker store veksler på enkeltmand for at få gennemført de nødvendige aktiviteter. Det må konstateres at der på dette hold er udsendt personel som rettelig ikke hører hjemme på en mission af denne type, idet de pågældende ikke er uddannet på de våbentyper der anvendes i forbindelse med vagttjeneste (LMG og TMG). BTN har efterfølgende lokalt gennemført den fornødne uddannelse.⁴⁵

Det var netop i 2004 at den danske bataljon i Irak blev ramt af en af de værste civil-militære kriser, da en dansk sprogofficer blev hjemsendt fordi hun var under mistanke for at have brudt krigens love da hun i forbindelse med afhøringer af mistænkte irakiske oprørere udsatte dem for ”stressfremkaldende positioner”. At der overhovedet kunne komme en sag ud af det skyldtes ikke mindst, at der både var en stor forvirring om hvordan danske soldater måtte tilbageholde irakere og afhøre dem, men også om de senere måtte udleveres til eksempelvis briterne. Sagen førte til, at forsvarsministeren hjemkaldte bataljonschefen og et par af de andre højtstående officerer fra missionen i Irak. De dårlige forberedelser til indsatsen i Irak kom med andre ord til at hævne sig meget.

Hvad der kan undre er, at mange af de samme problemer gik igen allerede fra begyndelsen af den aktivistiske udenrigspolitik. Da Danmark i marts 1992 første gang sendte soldater ud på den første store internationale operation efter afslutningen på Den Kolde Krig – udsendelsen af en dansk bataljon til Krajina i Kroatien – var manglerne også dengang legio. De danske internationale operationer blev i 1992 styret af FN-Afdelingen hjemme i Danmark, der gik hjem fredag eftermiddag og der var derfor ikke nogen for de udsendte soldater at tale med når de ville ringe hjem i weekenden eller til hverdag efter klokken 16.00. FN-Afdelingen markerede sig desuden uheldigt med for dårligt materiale til uddannelse og for dårlige informationer.⁴⁶ Kommunikationen hjem til Danmark var også mangelfuld og der herskede en hel basal forvirring angående hvordan de danske FN-soldater skulle forholde sig til civilbefolkningen og specielt de mange flygtninge i området. Velmenende danske soldater kunne eksempelvis spontant begynde at hjælpe flygtninge, men opleve, at de reelt håndterede tingene forkert med det resultat, at sagerne så ofte gik i "hårdknude".⁴⁷ Endelig var efterretningsarbejdet mangelfuldt, der var stor uvidenhed om konfliktens parter og selv noget så simpelt som kort manglede der. Som det blev formuleret: ”Indledningsvis var grundlaget 4 mm flykort. Senere blev der i Danmark fremskaffet 10 sæt meget gamle 2 cm kort. Først Medio JU... (ulæseligt) tilgik 200 sæt 1 cm kort fremstillet i Danmark. Dette forhold er næsten uacceptabelt.”⁴⁸ En del af disse fejl var længe om at blive rettet op på. Som det eksempelvis fremgår af den sidste rapport fra Hold 7 ved FN-styrken i Kroatien i august 1995 at der var "uacceptable store mængder af suspekt/defekt AMM."⁴⁹ Det var måske også lidt lige meget, da de samme sagsakter viser, at "tiltroen til håndvåbnene var begrænset, da op til 60 % af de udleverede våben blev kasseret under

---

⁴⁵ Ibid side 9.

⁴⁶ Erfaringsrapport for DANCON 1. Bilag 1. "Operative forhold". Den 12. august 1992. Side 7.

⁴⁷ Ibid side 12-13.

⁴⁸ Erfaringsrapport for DANCON 1. Bilag 2. "Informationsmæssige forhold". Den 12. august 1992. Side 2.

⁴⁹ Referat vedr. debriefing af DANBAT/UNCRO, hold 7. Den 6. november 1995. Side 18.

det første våbeneftersyn."⁵⁰ Det sidste hold danske soldater i Krajina fik i august 1995 ordre om, at rive deres dækningsanlæg ned fordi de danske FN-styrker skulle trækkes ud af området efter kroaterne i august havde genindtaget området og drevet serberne væk. Nogle enheder fulgte ordren, mens andre enheder ignorerede ordren og tværtimod fortsatte med at udbygge deres dækningsanlæg. De danske FN-soldater kunne desuden i midten af september ved selvsyn konstatere, at kroaterne var begyndt at opmarchere to brigader i området og var begyndt at føre landgangsfartøjer frem, men det blev fra højeste sted afvist, at der skulle være nogen risiko for kamphandlinger. I stedet blev den danske bataljon den 18. september beordret til at afholde den såkaldte DANBAT-march⁵¹ som alle udsendte enheder øjensynlig afholder før de tager hjem - vel at mærke kun nogle få timer før kroaterne i det danske indsatsområde prøvede at krydse en flod for at angribe serberne inde i selve Bosnien. Den danske bataljon blev fanget i krydsilden og den danske lejr i Dvor blev ramt af 350 tunge granat-nedslag. To danske soldater blev dræbt, mens 14 blev såret da en bunker fik en fuldræffer.⁵² Kampene fortsatte den efterfølgende dag, hvor yderligere seks soldater blev såret af serbisk morter-ild mens de var i gang med at evakuere den danske FN-lejr ved Kostajnica.⁵³ Som en af de involverede - kaptajn Henrik Heeris (der fik en medalje for sin indsats) - lidt resigneret konstaterede under en samtale var der dengang stadigvæk for mange administratorer i det danske Forsvar og for få officerer, som kunne tænke og handle operationelt.⁵⁴

Det bør ikke overraske, at der specielt i de tidlige år af den aktivistiske udenrigspolitik var store vanskeligheder for Forsvaret. Som den forsvarspolitiske forsker Jeppe Trautner har formuleret det var det danske Forsvar efter afslutningen på Den Kolde Krig nærmere præget af topmave end topform og holdningen til internationale operationer bar i lang tid præg af de sparsomme erfaringer Forsvaret havde gjort sig med den langt mere fredelige og statiske FN-indsats på Cypern indtil 1992. Selve omstillingen til et mere professionelt Forsvar med fokus på internationale operationer tog også lang tid og foregik hen over en lang periode fordi en stor del af Forsvar var rettet på at forsvare Danmark og kun en mindre del skulle stå for de internationale operationer. Først med forsvarsforliget i 2004 - hvor territorialforsvaret blev nedlagt og hele Forsvaret blev omstillet til internationale operationer - kunne den udvikling for alvor siges at have nået sit endemål og selv da tog det lang tid i praksis at omsætte forligets beslutninger. Hvad der derfor gjorde det muligt for Danmark at føre den aktivistiske udenrigspolitik i årene før forsvarsforliget i 2004 var, at Forsvaret også fra starten fik gjort nogle helt basale ting rigtigt. **For det første** ved tidligt at overføre ansvaret for internationale operationer væk fra FN-Afdelingen (som endte med at blive nedlagt) til Hærens Operative Kommando. HOK indførte et døgnbemandet "situationsrum", som løbende kunne følge udviklingen for de udsendte danske soldater og tilsvarende situationsrum blev senere også oprettet i Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet. **For det andet** indtog Forsvaret tidligt en realistisk holdning til spørgsmålet om våben og allerede i forbindelse med udsendelsen af de første danske soldater til Kroatien ønskede den daværende CH/HOK generaløjtnant Kjeld Hillingsø at de skulle medbringe tunge våben som 120 mm morterer, TOW-missiler og Stinger-missiler. Modstand fra FN

---

⁵⁰ Ibid side 26. Jeg antager, at der her tales om de ældre danske M75-geværer, som Forsvaret fik billigt i sin tid. Omkring 1995 blev de erstattet af de langt mere moderne M95 geværer.

⁵¹ En 25 kilometers march med 10 kilos oppakning for at vise det danske flag i området.

⁵² Kim Faber.

⁵³ Henning Lahrmann.

⁵⁴ Samtale Henrik Heeris.

hindrede imidlertid at det første hold danske FN-soldater til Kroatien fik så tunge våben med sig, men Forsvaret pressede hele tiden konstant på at højne de udsendte danske soldaters egenbeskyttelse med flere våben.⁵⁵ Mest markant med udsendelsen af en dansk kampvognseskadron til Tuzla i Bosnien i 1993-94, som specielt general Jørgen Lyng pressede på for at få udsendt. **Den tredje ting** som gjorde Forsvarets holdning til internationale operationer realistisk var spørgsmålet om indhentningen af efterretninger. Det skal i den forbindelse siges, at efterretningsindhentning dengang var forbudt i forbindelse med fredsbevarende FN-operationer, men alligevel begyndte FE tidligt (senest fra 1994) at indhente oplysninger i Bosnien og i 1995 blev der sendt en signal-enhed til den fælles nordiske brigade NORDBAT 2 i Tuzla, som kunne aflytte radio- og telefonkommunikationen i området. Den signal-enhed gjorde stor nytte i efteråret 1995 da borgerkrigen i Bosnien var slut og FN besluttede sig for at fjerne de talrige bosnisk-serbiske vejspærringer, som hindrede forsyninger i at komme ind til Tuzla ad landevejene. Ved hjælp af radioaflytningen kunne serbernes bevægelser følges, mens FN-soldater støttet af danske kampvogne rykkede ud og uden at møde modstand fjernede vejspærringerne. De danske kampvogne åbnede ikke ild i den sidste fase af FN-indsatsen i det tidligere Jugoslavien, men viste sig flere gange nyttige som et frygtindgydende "respekt-våben". Eksempelvis genbesatte styrker fra NORDBAT 2 på et tidspunkt en forladt FN-observationspost, som nu var under bosnisk-muslimsk kontrol. Den lille FN-styrke blev omringet af bosniske muslimer, der opførte sig truende og sigtede på soldaterne med deres våben. Chefen for NORDBAT 2, brigadegeneral Per Hvidberg, tilkaldte så den danske kampvognseskadron, der tvang de bosniske muslimer til at trække sig tilbage uden kamp.⁵⁶ Dette leder så til **den fjerde årsag** til, at danske soldater har klaret sig godt i forbindelse med internationale operationer: Den danske brug af "Auftragstaktik", som giver den enkelte officerer eller soldat en høj grad af handlefrihed til at agere som han skønner rigtig i en given situation. "Auftragstaktik" står som modsætning til "Befehlstaktik", hvor soldater rigid skal følge de ordrer de får uden mulighed for selv at fortolke hvad der skal gøres. "Auftragstaktik" kan i praksis føre til vidt forskellige resultater og eksempelvis i forbindelse med den såkaldte "Operation Bøllebank" den 29. april 1994 prøvede den danske kampvognseskadron at komme en svensk FN-post som var under beskydning til undsætning. De danske kampvogne kørte i begyndelsen frem mod den svenske FN-post fuldt oplyst og med et projektørflag til at oplyse FN-flaget på toppen af hver kampvogn. Men efter tyve minutters beskydning - hvor der ikke længere kunne herske nogen rimelig tvivl om, at serberne bevidst prøvede at nedkæmpe dem - blev lysene slukket, kørslen blev til taktisk fremrykning og de serbiske stillinger blev beordret nedkæmpet. I alt 72 granater blev affyret uden tab af hverken danske eller svenske FN-soldater. Officielt blev 9 serbere dræbt. Uofficielt omkring 150.⁵⁷ Den senere chef for NORDBAT 2, brigadegeneral Per Hvidberg, udtrykte under en samtale stor kritik af hvad der skete i forbindelse med "Operation Bøllebank", som han anså for at være et udtryk for overdreven magtanvendelse. Som han forklarede om sin holdning: "Jeg ville gerne demonstrere magt, men for så vidt mulig undgå at bruge anvende magt (...) Altså hvis jeg der hvor de lukkede for vores enhed derude på et tidspunkt havde været nød til at anvende magt, så ville jeg ikke havde ringet hjem og havde spurgt. Så ville jeg have taget balladen bagefter, hvis det var forkert."⁵⁸ Det kan i praksis diskuteres hvor

---

⁵⁵ Samtale Kjeld Hillingsø.

⁵⁶ Samtale Per Hvidberg.

⁵⁷ Møller side 276-299.

⁵⁸ Samtale Per Hvidberg.

stor en forskel der egentlig var på hvordan den tidligere brigadegeneral selv handlede og hvordan han ville have handlet hvis han havde været chef i april 1994. Under alle omstændigheder synes princippet at være det samme: Den enkelte chef skal selv vurdere situationen, han skal bruge minimal magtanvendelse, optræde afskrækkende, men når det bliver nødvendigt skal han også give frit løb. Derfor er det også muligt at spore en rød tråd fra de danske kampvognes indsats ved Tuzla i april 1994 til angrebet på Taliban ved Zumbelay i september 2007.

Allierede

Danmark er ikke i stand til at gennemføre internationale operationer uden hjælp fra allierede. Men det er så indlysende en kendsgerning, at det somme tider bliver glemmt hvilken belastning alliancer også kan være. Som den britiske feltmarskal William Slim med ikke så lidt selvretfærdighed skrev om det britiske syn på allierede under Anden Verdenskrig:

They are so difficult to understand, so unreasonable; they approach quite straightforward problems from such extraordinary angles. Even when one agrees with them on common objectives their methods towards obtaining them are so queer, so very queer. They even introduce considerations of their own national politics and hangovers from their past history, none of which have the faintest bearing on the matter of immediate issue. Their most annoying characteristic, however, is that among all the arguing and haggling is the astonishing way they seem quite incapable of recognizing how sound, how wise, how experienced are our views; how fair, indeed how generous, how big-hearted we are. They even at times credit us with the same petty jealousies, narrow nationalistic outlook, selfish maneuverings, that obviously sway them.⁵⁹

Det har siden 1864 stået klart, at Danmark ikke alene kunne forsvare sine grænser og siden 1945 har det stået klart, at heller ikke neutralitet gav nogen beskyttelse. Derfor blev Danmark først et medlem af FN og siden af NATO. I forbindelse med Den Kolde Krig opbyggede det danske Forsvar to typer af samarbejde indenfor NATO: Dels et omfattende samarbejde mellem den tyske forbundshær og Jyske Division, som skulle hjælpe til at forsvare det nordlige Tyskland mod et angreb fra Østblokken. Dels et samarbejde mellem de sjællandske brigader og briterne, som skulle komme danskerne til undsætning i tilfælde af en krise eller krig. Men da Berlin-muren faldt i 1989 og det danske Forsvar efter 1990 mere og mere begyndte at opprioritere de internationale operationer stod det klart, at tyskerne ikke længere var så tiltrækkende som samarbejdspartnere fordi de ikke havde den samme villighed til at involvere sig internationalt. Det blev specielt aktuelt da forsvarsforliget i 1992 bestemte, at der skulle oprettes en dansk international brigade (DIB). Som fhv. generaløjtnant i Forsvarskommandoen, Ove Høegh Guldberg-Hoff, forklarer:

Så derfor lå der sådan en anglosaktisk tradition på den sjællandske øgruppe, hvor der lå sådan en tysk tradition i forhold til den jyske division. Det ændrede sig så fordi med oprettelsen af DIB'en, som blev mere fokuseret internationalt, så skulle man finde en fornuftig struktur for det operative samarbejde for danske styrker og det som jo meget hurtigt viste sig var at hvis vi skulle ud og samarbejde med udenlandske

---

⁵⁹ Alex Danchev i "Government and the Armed Forces in Britain 1856-1990". Side 212.

*enheder, så ville det blive englænderne, amerikanerne og det ville blive franskmændene. Det ville ikke blive tyskerne.*⁶⁰

Danmarks første møde med allierede under skarpe forhold var under den store FN-indsats i det tidligere Jugoslavien mellem 1992 og 1995. Allerede det gav en række vanskeligheder. Den danske FN-chef i Kroatien for Sektor Nord i 1993-1994, brigadegeneral Bjarne Hesselberg, gjorde det eksempelvis til sin personlige mission at få alle nigerianske FN-soldater sendt ud af det tidligere Jugoslavien, da de ganske enkelt var umulige at have med at gøre. Som han forklarer under en samtale: "Jeg kan sige det på den måde, at jeg har fået fjernet en hel nation med den begrundelse, at de var et større problem, end den krig, der var i området. Det tog mig fra 25. marts til d. 3. juni at få alle nigerianere støvsuget ud af ex-Jugoslavien. De var fuldstændig krop-umulige. Nigerianerne er det mest korrupte folkefærd, jeg nogensinde har oplevet med undtagelse af ukrainerne. De slår alle rekorder."⁶¹

Danske FN-soldater kunne i det tidligere Jugoslavien også opleve sammenstød med andre lande. Eksempelvis gik der i efteråret 1995 rygter om, at britiske specialstyrker opererede i Bosnien, hvor de uafhængig af FN-ledelsen indsamlede efterretninger. Den forømtalte brigadegeneral Per Hvidberg oplevede personlig disse specialstyrker da han efter et møde med en serbisk militærleder - der som et tegn på goodwill havde udleveret et kort over de serbiske minefelter i området - blev stoppet af de britiske specialstyrker i to køretøjer, som med våbenmagt prøvede at tvinge den danske officer til at udlevere det pågældende kort. Det ville blive over hans lig meddelte han og det trak op til en væbnet konfrontation mellem de danske og de britiske soldater før briterne til sidst blinkede og trak sig tilbage.⁶² Efter afslutningen på borgerkrigen i det tidligere Jugoslavien i 1995 blev der indsat en NATO-styrke ved navn IFOR til erstatning for FN-styrkerne i Bosnien-Hercegovina. Her skulle danske soldater som led i en fælles nordisk-polsk brigade NORDPOLBRIG (Nordic Polish Brigade) for første gang arbejde tæt sammen med amerikanske soldater og heller ikke det kom til at gå stille af sig. Eksempelvis havde den danske regering meddelt det danske Folketing, at de amerikanske styrker i Bosnien ville stille artilleristøtte til rådighed for de danske soldater, men som chefen for den 1. US Division, generalmajor William Nash, meddelte chefen for den fælles nordisk-polske brigade, brigadegeneral Finn Særmark-Thomsen, kunne han godt glemme alt om det. Han var ligeglad med hvad Folketinget havde fået at vide og ville ikke stille en eneste amerikansk kanon til rådighed. Først flere måneder senere blev han tvunget til at ændre holdning efter at den danske forsvarsminister Hans Hækkerup havde benyttet sig af sine gode relationer til Washington og overtalt den amerikanske forsvarsminister til at stille den fælles nordisk-polske brigade et amerikansk artilleri-batteri til rådighed. Noget, som fik den temperamentsfulde generalmajor til at kalde brigadegeneral Særmark-Thomsen for en "son of a bitch" fordi han på den måde var gået hen over hovedet på ham.⁶³ En anden ting som gjorde samarbejdet med amerikanerne vanskeligt var, at de amerikanske NATO-soldater i Bosnien nemt kunne finde på at sende patruljer ind i det danske ansvarsområde uden på forhånd at give besked om det. Det skabte med brigadegeneral Karsten Møller - som var chef for NORDPOLBRIG i Bosnien i 1997-1998 - flere "ikke helt ufarlige

⁶⁰ Samtale Ove Høegh Guldborg-Hoff.

⁶¹ Samtale Bjarne Hesselberg.

⁶² Samtale Per Hvidberg.

⁶³ Særmark-Thomsen. Side 148 og side 156.

situationer".⁶⁴ Erfaringerne fra NATO-indsatsen i Bosnien synes at have skabt en dyb aversion i det danske Forsvar mod at samarbejde alt for tæt sammen med amerikanske soldater og som den danske forsvarschef fra 2002 til 2007, general Jesper Helsø, formulerede det under en samtale: "Jeg har haft en holdning, og det har jeg haft hele mit liv, og jeg... og det er blevet cementeret i den tid, jeg var forsvarschef...nu tager jeg den på engelsk: We would like to fight along side US, but never integrated."⁶⁵

Selv de allierede Danmark har indtaget en "storebror-rolle" til kunne skabe problemer. Selvom Danmark eksempelvis havde et omfattende samarbejde med polske eller baltiske styrker i NORDPOLBRIG i Bosnien mellem 1996 og 2003 blev samarbejdet tit skæmmet af, at flere polakker eller baltere var dårlige til engelsk og derfor havde svært ved at kommunikere med danske soldater. Selv meget langt op i tiden kunne det udløse irritation hos de udsendte danske soldater som dette eksempel fra 2001 viser:

Kampgruppen vurderes dog ikke at kunne indsættes samlet med et tilfredsstillende resultat. Årsagen til det er primært sprogvanskeligheder. Der har i perioden været flere eksempler på alvorlige misforståelser. De polske kompagnichefer og til dels deres NK kan forstå og gøre sig forståelig på engelsk. Længere nede i hierarkiet er der meget få personer der taler engelsk. Det har medført, at kampgruppen via TOC'en har haft problemer med at alarmere de polsk UAFD og gøre dem forståeligt hvad opgaven går ud på. I en reel operation, hvor kampgruppen skal indsættes samlet, vil der med den nuværende sammensætning og bemanning være stor risiko for, at der sker alvorlige misforståelser. Det vil kunne få konsekvenser for både personel og materiel sikkerhed.⁶⁶

Hele denne opremsning af elendighederne i forbindelse med internationale operationer kan nemt skabe det indtryk, at internationalt samarbejde - hvad enten det sker indenfor NATO, FN, OSCE, EU eller i "koalitioner af villige stater" - er en ren dødsfælde for et lille land som Danmark. Det er ingenlunde tilfældet. Men det skal også med det samme erkendes, at det bestemt betyder noget hvem danske soldater bliver sat til at samarbejde med og om de kan dele sproglige, militære og selv kulturelle værdier med danske soldater. Der var for store forskelle mellem danske og nigerianske FN-soldater i Kroatien i 1993 og der var selv meget sent for store sproglige problemer med baltiske eller polske soldater. Omvendt kan samarbejdet med de svenske FN-styrker i NORDBAT 2 i Tuzla i perioden 1993 til 1995 og derefter i NORDPOLBRIG fremhæves positivt fordi danskerne og svenskerne ligner hinanden meget og fordi de forskelle der var i militær uddannelse (Sverige er et neutralt land, Danmark er medlem af NATO) ikke var uoverskuelige. Måske mere overraskende gik det overraskende godt da danske NATO-soldater i forbindelse med udsendelsen af en sikringsstyrke til Kosovo efter afslutningen på krigen i juni 1999 blev sat under fransk militær kommando indenfor KFOR og skulle arbejde tæt sammen med franskmændene i Mitrovica. Som den daværende CH/HOK generalløjtnant Jesper Helsø forklarer, havde han store betænkeligheder ved at lade danske soldater arbejde tæt sammen med franskmændene, men til hans glædelige overraskelse fik de danske NATO-soldater i Kosovo overraskende frie tøjler og blev samtidig - i tæt samarbejde med franskmændene - sat ind i nogle af de mest krævende opgaver i forbindelse med folkelige uroligheder

---

⁶⁴ Samtale Karsten Møller.

⁶⁵ Samtale Jesper Helsø.

⁶⁶ DANCON/SFOR, hold 11 "End of Tour Report". Den 24. august 2001. Side 2.

mellem etniske albanere og serbere i byen Mitrovica i efteråret 1999. Det var med Helsøs ord "en af hans bedste beslutninger" at arbejde med franskmændene i Kosovo.⁶⁷ Men trods alt var det samarbejdet med briterne, som igen og igen viste sig at være at det mest velfungerende, uanset om der så er tale om indsættelsen af danske styrker under britisk ledelse i Afghanistan eller tidligere i Irak. Som den daværende forsvarschef forklarer: "Hvorimod vi gerne vil være "integrated" med UK, og det skyldes to ting, det skyldes den amerikanske tilgang til føring og ledelse, ikke styring, men ledelse, og dels kan vi slet ikke hamle op med den teknologi, som amerikanerne har, det kan vi bedre med briterne... de er sgu lige så fattige, som vi andre er."⁶⁸

Konklusion

Danmark har udsendt soldater i skarpe internationale operationer hvor risikoen for kamp var høj siden 1990 og siden 2001 kan Danmark med rimelighed siges at have været permanent krigsførende i enten Irak eller Afghanistan. Danske soldater har deltaget i fredsbevarende, fredsskabende og humanitære operationer på Balkan, deltaget i konventionelle krige mod Jugoslavien i 1999 og mod Irak i 2003, samt deltaget i oprørsbekæmpelse i Irak og Afghanistan. Danske specialstyrker har også flere gange været indsat i både Irak og Afghanistan. Omkring 60 danske soldater har mistet livet mellem 1990 og 2010.⁶⁹ Samtidig bør det også understreges, at den danske krigsførelse er snævert afgrænset. Det er kun dele af Forsvaret og i praksis mest Hæren, som har været nød til at bære hovedvægten af operationerne. Flere af de danske internationale operationer har også haft restriktioner på de danske soldaters *Rules of Engagements* og i krigen om Kosovo i 1999 gik det så vidt, at selv betegnelsen "krig" var bandlyst. Når der tales om "the Danish Way of War" er det nød til at blive nævnt fordi en række af disse restriktioner formodentlig ville bortfalde i en situation, hvor Danmarks nationale eksistens igen var i fare.

Når alt dette så er sagt er der en række karakteristikaer for den danske måde at føre krig på, som er relevante at fremhæve:

For det første: Danmark går officielt i krig af idealistiske og humanitære årsager. Det er der faktisk nærmest universel konsensus om og selv kritikerne af eksempelvis det danske engagement i tidligere Irak og nu Afghanistan ønsker at bruge danske soldater til at hjælpe mennesker i nød, samt fremme respekten for demokrati og menneskerettigheder. Hvis ikke i Irak eller Afghanistan så i Sudan. Det er også muligt at påvise mere realpolitiske motiver. Eksempelvis, at Danmark som følge af sit EU-forbehold er nød til at finde andre måder at markere sig internationalt og at den aktivistiske udenrigspolitik med brug af danske soldater har vist sig at være en god metode til at opnå større indflydelse i Washington når det er begrænset hvad Danmark kan gøre i Bruxelles.

For det andet: Den militær-politiske ledelse i Danmark er præget af en åben og kritisk dialog, hvor hver en sten kan blive vendt som eksempelvis set i forbindelsen med udsendelsen af kampvogne til det tidligere Jugoslavien i 1993-1994. Den politiske ledelse i regeringen lytter generelt til de militære

---

⁶⁷ Samtale Jesper Helsø.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ <http://www.forsvaret.dk/FPT/Nyt%20og%20Presse/fakta/saaredeogomkomne/Pages/default.aspx>

anbefalinger, men kan også stille krav om at blive præsenteret for mere end en valgmulighed og så overlade det til Forsvaret at omsætte beslutningerne i praksis. Politiske indgreb i internationale operationer som set i Hommel-sagen er sjældne og Forsvarets ønske om autonomi bliver generelt respekteret. Men som Hommel-sagen viser kan indgreb også finde sted når det er nødvendigt. Det må så også tilføjes, at på grund af de internationale operationers karakter kan der indføres en række begrænsninger på de danske soldaters handlemåde, som kan virke stærkt hæmmende. Mest markant for de danske piloter i krigen om Kosovo i 1999, som risikerede at blive skudt ned over Jugoslavien. Det kan opleves som en belastning og skabe vanskeligheder når Forsvarets soldater ganske vist stadigvæk har autonomi, men indenfor et begrænset område. Endelig skal det også noteres, at selvom Folketinget spiller en central rolle i at beslutte (og dermed legitimere) internationale operationer er den praktiske betydning af den parlamentariske kontrol til at overskue. Folketinget er i forbindelse med dansk krigsdeltagelse mere karakteriseret af afmagt end af magt.

For det tredje: Danske soldater er generelt meget modne og selvstændige, hvilket sammen med deres militære uddannelse gør dem effektive på militære operationer. De er i stand til at udvise stor tilbageholdenhed i visse situationer og kort efter kæmpe hensynsløst effektivt i andre situationer. Den værdi det danske Forsvar tillægger "Auftragstaktik" på bekostning af "Befehlstaktik" kan øjensynlig slet ikke overvurderes og fungerede både i FN-operationer i det tidligere Jugoslavien, men også senere i forbindelse med endog meget hårde kampe i Irak eller Afghanistan. Det danske Forsvar indtog tidligt en realistisk holdning til internationale operationer, lige fra ønsket om bedre bevæbning til indhentning af efterretninger ude i felten, men en række forhold - eksempelvis forældede våben og dårligt materiel - kunne i lang tid virke hæmmende. Men samlet set har den danske tilgang til internationale operationer fra begyndelsen været præget af en stærk grad af realisme og pragmatisme, som hele tiden opvejede de fejl og mangler der optrådte.

For det fjerde: Danmark kan ikke gå i krig uden hjælp fra allierede, men det betyder i praksis ekstremt meget hvilke allierede Danmark konkret vælger at samarbejde med. Polske soldater som ikke kan tale engelsk, nigerianske soldater som stjæler alt hvad der ikke er naglet fast (og somme tider også det) eller amerikanske soldater der er styret stramt fra toppen og handler egenrådigt er ikke gode allierede. Derimod kan Danmark bedre indgå i et fornuftigt partnerskab med allierede som er villige til at samarbejde med de danske soldater (Sverige i NORDBAT 2 og i NORDPOLBRIG) eller som er villige til at give danskerne frie tøjler og støtte danske soldater (Frankrig i KFOR). Den allieret som hele tiden bedst har været i stand til at leve op til de kriterier er Storbritannien, som danskerne hen over flere år har haft et succesfuldt samarbejde med i både Irak og Afghanistan.

"The Danish Way of War" er isoleret set ikke så anderledes fra hvordan andre landes militær fører krig på. En laserstyret bomber - kastet af en pilot i en F16-jagerbomber - bliver formodentlig kastet på den samme måde og rammer på den samme måde uanset om pilotens nationalitet er dansk, amerikansk eller et tredje. Men samlet set kæmper Danmark på en måde, som gør os anderledes fra selv nære allierede og som kan være med til at forklare hvorfor der opstår problemer, men også hvorfor danske soldater - trods en række vanskeligheder - generelt har klaret sig godt og nyder et godt ry på internationale operationer. Men som det også fremgår, er der også en masse områder, hvor der er plads til betydelige forbedringer.

Kilder

Artikler:

1. Kim Faber: "Det glemte kompagni". Politiken 24. september 2000.
2. Frank Hvilsom: "Soldaterchefer vinder erstatningssag over Gade." Politiken 11. august 2010.
3. Poul Pilgaard Johnsen: "Ingen slinger". Weekendavisen 29. juli 2005.
4. Henning Lahrman: "Højtidelig afsløring af mindeplade". Danske Officerer nr. 10, oktober 2001.
5. Robert Petersen: "Danske sneleoparder i Bosnien". Militært Tidsskrift Militært Tidsskrift. Årgang 139, nr. 1. 2010.
6. Kim Vibe: "78 luftangreb på Taliban." Forsvaret september 2006.
7. "Grov kådhed kostede soldat livet". Jyllandsposten 27. februar 2008.

Bøger og rapporter:

1. Michael Bjerre, Jesper Larsen & Karl Erik Stougaard: "Blindt ind i Basra". Gyldendal 2008.
2. Kim Hundevadt: "I morgen angriber vi igen." Jyllandspostens forlag 2008.
3. Lars Møller: "Operation Bøllebank". Høst & Søn 2002.
4. Paul Smith (redaktør). "Government and the Armed Forces in Britain 1856-1990". The Hambledon Press 1996.
5. Vibeke Schou Tjalve & Anders Henriksen: "Vi diskuterer jo ikke politik på den måde". DIMS 2008.
6. Finn Særmark-Thomsen: "Troldmandens lærling". Underskoven 2008.
7. "Dansk forsvar og Kosovokonflikten 1999-2005". Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste 2005.
8. "I krig for freden". Folk og Forsvar 2006.
9. "Dansk forsvar - Globalt engagement." Hovedbind. Forsvarsministeriet 2009.
10. "Debatoplæg – et forsvar der er brug for". CS og HKKF september 1990.

Sagsakter:

1. Anders Fogh Rasmussens tale på Søværnets Officersskole. Den 29. august 2003.
<http://www.befrielsen1945.dk/temaer/efterkrigstiden/offentligdebat/kilder/Foghstale.pdf>
2. Bilag 1. DANBN/DANCON/IRAK, hold 3 – End of Tour Report. Den 17. august 2004.
3. Bilag 2 til DAGB skr. DAGB Hold 5 Fokusområder. Den 28. august 2008.
4. Bilag 6 til DANBN/DANCON/IRAK, hold 2 – End of Tour Report. Den 9. februar 2004.
5. Bilag 9. 1.MEDINFKMP. End of Tour-rapport hold 4. Den 12. februar 2008.
6. DANCON/SFOR, hold 11 End of Tour Report. Den 24. august 2001.
7. End of Tour rapport for DANCON/RC(S)/ISAF hold 3. Den 8. oktober 2007.

8. Erfaringsrapport for DANCON 1. Bilag 1. "Operative forhold". Den 12. august 1992.
9. Erfaringsrapport for DANCON 1. Bilag 2. "Informationsmæssige forhold." Den 12. august 1992.
10. Folketingstidende. Beslutningsforslag B 79. 1. behandling den 25. marts 1993 & 2. behandling 1. april 1993.
11. Folketingstidende. Beslutningsforslag B 64. 1. behandling. Den 19. januar 2006.
12. Folketingstidende. Beslutningsforslag B 6. 1. behandling. Den 11. oktober 2007.
13. Notat vedrørende dansk bidrag til NATO implementeringsstyrke i forbindelse med en fredsftale for det tidligere Jugoslavien. Forsvarskommandoen. Den 17. oktober 1995.
14. Rapport vedr. dansk flyvevåben deltagelse i Operation Allied Force. Flyvertaktisk Kommando. Den 12. november 1999.
15. Referat vedr. debriefing af DANBAT/UNCRO, hold 7. Hærens Operative Kommando. Den 6. november 1995.
16. Sårede og omkomne. Forsvarskommandoens hjemmeside. [http://www.forsvaret.dk/FPT/Nyt og Presse/fakta/saaredeogomkomne/Pages/default.aspx](http://www.forsvaret.dk/FPT/Nyt%20og%20Presse/fakta/saaredeogomkomne/Pages/default.aspx)

Interviews:

1. Lennie Fredskov Hansen.
2. Henrik Heeris.
3. Jesper Helsø.
4. Bjarne Hesselberg.
5. Kjeld Hillingsø.
6. Ove Høegh Guldberg-Hoff.
7. Per Hvidberg.
8. Christian Hvidt.
9. Helge Adam Møller.
10. Karsten Møller.
11. Kim Bruno Petersen.
12. Anders Troldborg.